UDK: 37.018.32

SINFDAN TASHQARI FAOLIYATNING HARBIY-VATANPARVARLIK TARBIYASIDAGI PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Urinbayeva Dilfuza Abdumannobovna

mustaqil izlanuvchi,

e-mail: dilfuzaurinbayeva050@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada sinfdan tashqari tarbiyaviy faoliyatning dars jarayonidan farqli pedagogik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Mazkur faoliyat turining beshta o‘ziga xos xususiyati ajratilib, ularning harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi samaradorligini oshirishdagi roli asoslanadi. Sinfdan tashqari faoliyat shakllarining tarbiyaviy vazifasiga ko‘ra tasnifi taklif etiladi.

Kalit so‘zlar: sinfdan tashqari faoliyat, tarbiyaviy jarayon, harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi, o‘quvchi sub’ektligi, tarbiyaviy shakllar, 10–11-sinf.

Umumta’lim maktabida harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi asosan ikki kanal orqali amalga oshiriladi: o‘quv fanlari mazmuni va sinfdan tashqari tarbiyaviy faoliyat. Amaliyotni kuzatish shuni ko‘rsatadiki, birinchi kanalga sezilarli darajada ko‘proq e’tibor qaratiladi, ikkinchisi esa ko‘pincha bayram tadbirlari bilan cheklanib qoladi. Holbuki, tarbiyaviy ta’sir kuchi jihatidan aynan sinfdan tashqari faoliyat qator ustunliklarga ega.

Tarbiya metodikasi sohasidagi tadqiqotlarda tarbiyaviy jarayonning samaradorligi o‘quvchining unda qanday pozitsiyani egallashiga bevosita bog‘liqligi ta’kidlanadi [1]. A.V.Mudrik ijtimoiylashuv jarayonida stixiyali va boshqariladigan ta’sirlarning uyg‘unligi masalasini ko‘tarib, tarbiyaviy muhitning tashkil etilishi shaxsning ijtimoiy tajribasini boyitishdagi hal qiluvchi omil ekanini asoslaydi [2]. Ushbu qoidalar sinfdan tashqari faoliyatning tabiatini tushunish uchun metodologik

ahamiyatga ega.

Sinfdan tashqari faoliyatning dars jarayonidan farqli xususiyatlarini quyidagicha umumlashtirish mumkin.

Parametr	**Dars jarayoni**	**Sinfdan tashqari faoliyat**
Ishtirok xarakteri	Majburiy	Ixtiyoriy – ichki motivatsiyani talab qiladi
Mazmun	Dastur bilan qat’iy belgilangan	Variativ, o‘quvchi qiziqishiga moslashadi
O‘quvchi pozitsiyasi	Asosan ob’ekt	Sub’ekt – rejalashtirish va baholashda ishtirok etadi
Muloqot uslubi	Rasmiy, subordinatsiyaga asoslangan	Norasmiy, hamkorlikka asoslangan
Natija shakli	Bilim va ko‘nikma	Shaxsiy tajriba va qadriyatli munosabat

Jadvaldan ko‘rinadiki, sinfdan tashqari faoliyatning asosiy pedagogik ustunligi – u qadriyatni tayyor holda uzatmaydi, balki o‘quvchining shaxsiy tajribasi orqali shakllantiradi. Vatanparvarlik esa aynan shunday – tashqaridan singdirilmaydigan, faqat ichki qabul qilish orqali barqarorlashadigan qadriyatdir.

Sinfdan tashqari faoliyat shakllarini tarbiyaviy vazifasiga ko‘ra to‘rt guruhga ajratishni taklif etamiz:

–

axborot-bilim beruvchi shakllar – muzey darslari, tarixiy ekspeditsiya va izlanish ishlari, harbiy xizmatchilar bilan uchrashuvlar, hujjatli material tahlili;

hissiy-qadriyatli shakllar – xotira marosimlari, badiiy-ijodiy tanlovlar, oilaviy

tarix loyihalari, faxriylar bilan suhbatlar;

amaliy-tayyorgarlik shakllari – harbiy-sport o‘yinlari, mo‘ljal olish va turizm mashg‘ulotlari, dastlabki tibbiy yordam ko‘nikmalari, favqulodda vaziyatlarda harakat mashqlari;

ijtimoiy-faoliyatli shakllar – faxriylarga ko‘maklashish, yodgorliklarni obodonlashtirish, o‘quvchilar o‘zini o‘zi boshqarish organlari faoliyati, tengdoshlar uchun tadbir tashkil etish.

Mazkur guruhlar tasodifiy tanlanmagan: ular harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining to‘rt komponentiga – kognitiv, emotsional-qadriyatli, irodaviy-mudofaaviy va faoliyatli komponentlarga muvofiq keladi. Bu esa tarbiyaviy ishni rejalashtirishda muvozanatni ta’minlash imkonini beradi: agar maktab yillik rejasida to‘rtinchi guruh shakllari umuman uchramasa, faoliyatli komponent shakllanmay qolishi ehtimoli yuqori.

Shu bilan birga, sinfdan tashqari faoliyatning tarbiyaviy salohiyati o‘z-o‘zidan ro‘yobga chiqmaydi. U quyidagi shartlar bajarilgandagina samara beradi: faoliyat epizodik emas, bosqichli tizim sifatida loyihalanishi; o‘quvchi mazmunni tanlash va natijani baholashda ishtirok etishi; har bir tadbir refleksiya bosqichi bilan yakunlanishi; oila va mahalla tarbiyaviy ta’sirning uzviy davomchisi sifatida jalb etilishi.

Xulosa. Sinfdan tashqari faoliyat harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining eng samarali pedagogik vositasi hisoblanadi, chunki u qadriyatni shaxsiy tajriba orqali shakllantirish imkonini beradi. Uning shakllarini tarbiyaviy vazifasiga ko‘ra tasniflash tarbiyaviy ishni komponentlar bo‘yicha muvozanatli rejalashtirishga zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Щуркова Н.Е. Педагогическая технология. – М.: Педагогическое общество России.

2. Мудрик А.В. Социальная педагогика. – М.: Академия.

3. Westheimer J., Kahne J. What Kind of Citizen? The Politics of Educating for Democracy // American Educational Research Journal. – 2004. – Vol. 41, No. 2. – P. 237–269.

4. O‘zbekiston Respublikasining "Ta’lim to‘g‘risida"gi Qonuni.

5. Umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida tarbiyaviy ishlarni tashkil etishga oid me’yoriy hujjatlar to‘plami.